

УДК 339.137.2:006.322.:637.1

Жарікова О. Б.

Пащенко О. В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено теоретичні основи підвищення конкурентоспроможності виробництва молока відповідно до європейських стандартів якості. Виявлено, що головними проблемами молочного виробництва в Україні є зниження якості молока та його недостатня пропозиція. Для підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами України необхідно комплексно і системно проводити заходи, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

Ключові слова: молоко та молокопродукти, виробництво молока, фонд споживання, якість, конкурентоспроможність, товаровиробники.

Постановка проблеми. Для забезпечення стабільного розвитку товаровиробників особливого значення набуває виробництво ними конкурентоспроможної продукції. Конкурентоспроможність продукції в умовах ринку має першочергове значення в стратегії і тактиці розвитку товаровиробників, адже вона є одним із показників їх ефективної діяльності, від неї залежить їх успішне функціонування та фінансовий стан, можливості отримання ними ефективних позицій на ринку, а отже, визнання споживачами якісних характеристик та споживчих якостей товару. Цей аспект проблеми притаманний усім продуктам, у тому числі молоку та молокопродуктам. Молоко в харчуванні населення займає особливе місце, оскільки містить необхідні для організму людини сполуки і вживається різними групами населення – від дітей до людей похилого віку. Молоко і молочні продукти супроводжують людину все життя і займають провідне місце в їх харчуванні.

Важливим для товаровиробників молока і продуктів його переробки є надходження на виробництво якісної молочної сировини. Останнім часом ця проблема загострюється, це пов'язано зі зменшенням обсягів виробництва молокосировини. Це змушує молокопереробні підприємства купувати сировину низької якості, щоб запобігти збоєм у виробничому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів конкурентоспроможності продукції присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних авторів: П.С. Березівського, А.П. Гайдучького, М.І. Гельвановського, П.С. Зав'ялова, М.Й. Маліка, Т.Л. Мостенської, М.К. Пархомця, П.Т. Саблука, С.О. Шевельова, А.Ю. Юданова та ін. Конкурентоспроможність молочної продукції було висвітлено в працях учених-економістів В.Бойка, С.В. Васильчак, М.М. Ільчука, О. Козак та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Деякі аспекти даної проблематики необхідно продовжити досліджувати. Зокрема, слід приділити увагу чинникам підвищення конкурентоспроможності молока товаровиробників, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

Мета статті полягає у дослідженні основних напрямів та чинників підвищення конкурентоспроможності молочної продукції виробництва України відповідно до європейських стандартів якості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підписання економічної частини Угоди про асо-

ціацію між Україною та Європейським Союзом, зокрема договору про створення зони вільної торгівлі (ЗВТ), відкриє для українських виробників новий ринок збуту продукції – конкурентний ринок. Згідно з Угодою про асоціацію з ЄС, усі продукти харчування, які призначено для продажу, в Україні необхідно виробляти відповідно до вимог і норм Євросоюзу, а це дасть можливість експортувати їх без додаткової сертифікації в країнах – членах ЄС.

Нині в Україні продукція молокопереробних підприємств лише частково відповідає високим стандартам якості ЄС, тому основним завданням для українських виробників є забезпечення високої якості як молочної сировини, так і продуктів її переробки. Крім того, з молочної продукції мають зникнути антибіотики і пальмова олія.

Аналіз думок учених та практиків, які досліджували проблеми забезпечення молокопереробних підприємств молокосировиною високої якості, дає змогу визначити основні чинники зниження її якості, серед яких: порушення санітарно-гігієнічних умов виробництва молока, недотримання вимог очищення й охолодження молока після доїння, неналежний первинний контроль якості, використання застарілих технологій та устаткування, порушення умов транспортування, низький рівень підготовки працівників. Як наслідок, молоко сировина, надана для переробки, не відповідає нормам за мікробіологічними показниками, спостерігається перевищення норм вмісту антибіотиків, пестицидів, рослинних замінників, фальсифікату молока водою тощо.

Для України характерною є система перевірки безпеки та якості продуктів харчування, орієнтованої на кінцевий результат, тобто аналізу підлягають окремі зразки продукту, які вибираються контролером. У разі отримання позитивних результатів підтверджується доброякісність продукції та реалізації підлягає вся партія [1]. Проте такий підхід не гарантує повної безпеки та абсолютної якості продукції.

Нині в Україні молоко виробляється у недостатній кількості, щоб забезпечити науково обґрунтовану необхідну норму споживання молока та молочних продуктів на душу населення (380 кг), необхідно збільшити виробництво молока у 1,8 рази. Населення України в середньому споживає лише 55,2% від науково обґрунтованої норми. При цьому виробництво молока впродовж останніх років скорочується і за останні п'ять років зменшилося на 4,3%. Відповідно, і

фонд споживання скоротився на 4%, але у структурі використання виробленого молока фонд споживання зріс на 1,2% і на кінець 2015 р. становив 8 995 тис. т (табл. 1).

Отже, найважливішими проблемами ринку молока в Україні є недостатність пропозиції молока та переважно низькі його конкурентоспроможність та якість. На думку деяких експертів, конкурентоспроможність молока на 80% залежить від його якості.

Нині ж молокосировина товаровиробників не відповідає мікробіологічним та санітарно-гігієнічним показникам країн ЄС. Із 2004 р. в Україні якість молока, яка надходить на переробні підприємства для виготовлення молочних продуктів, регламентується вимогами ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі». У 2007 р. до цього стандарту було внесено зміни та доповнення – введено новий ґатунок молока сировини «екстра». У країнах ЄС основним документом, де зазначено вимоги до якості та безпеки харчових продуктів, є Постанова (ЄС) № 853/2004 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р., якою встановлюються специфічні правила щодо гігієни харчової продукції.

Спільним для обох документів є наявність вимог щодо показників безпеки (вмісту важких металів, мікотоксинів, антибіотиків, пестицидів, нітратів та радіонуклідів) та якості молокосировини (органолептичні показники, температура, чистота, кислотність, густина, масова частка жиру, білка і сухих речовин). Проте у наведених стандартах існує значна невідповідність стосовно загального бактеріального забруднення та кількості соматичних клітин. Так, європейські норми є суворішими від національних, наприклад загальна кількість бактерій у молоці, згідно з Постановою ЄС 853/2004, становить не більше 100 тис./см³, в Україні цей показник нормується від 100 до 3000 тис./см³ (відповідно для «екстра» – ≤ 100 тис., вищого – ≤ 300 тис., першого – ≤ 500 тис. та другого – ≤ 3 млн. ґатунків молока), а кількість соматичних клітин у молоці не повинна перевищувати 400 тис./см³ згідно Постанови ЄС 853/2004 та відповідно від ≤ 400 до ≤ 800 тис./см³ згідно зі стандартом ДСТУ 3662-97 (для «екстра» та вищого ґатунків – ≤ 400 тис., першого – ≤ 600 тис. та другого – ≤ 800 тис.) [3; 4]. Деякі молочні заводи в Європі власними стандартами встановили ще більш високу планку, відповідно до якої бактеріальне обсіменіння становить 50 тис. або навіть 30 тис. од./см³, кількість соматичних клітин – 200 тис. од./см³, а в деяких випадках – 150 тис. од./см³ [5].

Аналізуючи стандарт на молоко ДСТУ 3662-97 та документ Постанову ЄС 853/2004, можна зробити висновок, що молоко, яке в Україні відносять до вищого, першого та другого ґатунків, не

відповідає стандартам ЄС. Лише молоко ґатунку «екстра» відповідає вимогам європейського законодавства. А такий показник, як точка замерзання, в Україні не контролюється. Таким чином, вимоги ДСТУ 3662-97 поступаються вимогам ЄС до якості та безпечності молока.

Отже, для забезпечення виготовлення високоякісної та безпечної молочної продукції, слід постійно вдосконалювати механізми, що сприяють конкурентоспроможності молочної продукції, а саме гармонізації нормативних документів, управління безпеками під час її виготовлення, досягнення оптимальної діяльності офіційних контролюючих служб. Підвищення якості молока є важливим чинником його конкурентоспроможності в сільськогосподарських підприємствах України.

У 2015 р. в Україні спостерігалася позитивна тенденція стосовно поліпшення якості молока. Сільськогосподарськими підприємствами реалізовано молока ґатунку «екстра» 10,3%, вищого ґатунку – 35,2% і першого ґатунку – 49,6% від загального обсягу (рис. 1).

Рис. 1. Якість молока коров'ячого, закупленого переробними підприємствами від сільськогосподарських підприємств, за ДСТУ 3662-97 за регіонами в 2015 р., т [6]

Найбільші обсяги молока закуплено переробними підприємствами у сільськогосподарських підприємствах Київської (12,4%), Полтавської (17,6%), Вінницької (11,6%), Харківської (8,8%) областей. Найбільш якісне молоко реалізують підприємства Київської та Херсонської областей. Сільськогосподарськими підприємствами цих областей реалізовано молока ґатунку «екстра» 26,3% та 81,0% і вищого ґатунку 35,6% та 8,3% від загального обсягу. У підприємств 14 областей у 2015 р. не було вироблено молока ґатунку «екстра», а в шести областях (Волинській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Луганській, Пол-

Таблиця 1

Обсяги виробництва і фонд споживання молока в Україні в 2011–2015 рр.

Показники	Рік					2015 р. до 2011 р.	
	2011	2012	2013	2014	2015	+/-	%
Виробництво, тис. т	11086	11378	11488	11133	10615	-471	95,7
Фонд споживання, тис. т	9363	9797	10050	9581	8995	-368	96,1
% фонду споживання від загального обсягу виробництва	84	86	87	86	85	1	101,2
у розрахунку на 1 особу, кг	204,9	214,9	220,9	222,8	209,9	5	102,4
% від рекомендованої норми споживання молока та молокопродуктів	54	57	58	59	55	1	101,9

Джерело: розраховано за [2]

тавській, Харківській) не було закуплено навіть молока вищого ґатунку.

Особливо низької якості молоко закуповують переробні підприємства у господарств населення (рис. 2).

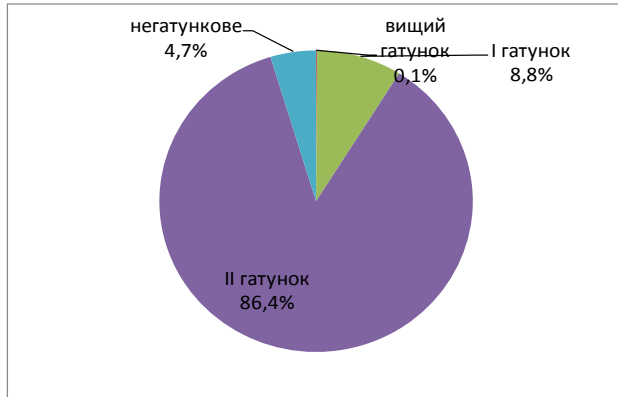

Рис. 2. Якість молока коров'ячого, закупленого переробними підприємствами від господарств населення, за ДСТУ 3662-97 за регіонами в 2015 р., т [6]

Із рис. 2 видно, що від господарств населення переробними підприємствами закуповується 86,4% від загального обсягу молока II ґатунком. Причиною цього є те, що на переробку від господарств населення надходить молоко, до якого застосовувалося ручне доїння, а це порушує санітарно-гігієнічні норми. Крім того, не застосовується режим охолодження, може використовуватися фальсифікація молокосировини, а це складно контролювати, адже на заготівельні пункти молоко-сировина надходить великою кількістю дрібних партій. Наслідком цього є надходження на переробні підприємства низькоякісної або неґатункової молокосировини. Молоко вищого ґатунку становить лише 0,1%. Значну частину ваги молока I ґатунку мають господарства населення Дніпропетровської області (47,4%), Херсонської (39,0%), Львівської (29,8%) і Запорізької (24,7%) областей. Такі показники є досить низькими для країн ЄС.

Ручна праця, яка переважно використовується у господарствах населення, зумовлює підвищення бактеріального обсіменіння продукту, а зібране в одне ціле молоко від різних корів (з урахуванням умов доїння, зберігання і різної якості молокосировини) знижує якість молочної продукції. На якість молокосировини впливає також сезонність. Так, улітку якість молокосировини знаходиться під впливом високих температур, що ускладнює процес її зберігання під час доставки на молокопереробні підприємства. Взимку молоко більш якісне, цьому сприяють прохолодна погода, а також більш висока частка молока, що виробля-

ється в сільськогосподарських підприємствах. Проте взимку може спостерігатися й дефіцит молокосировини, а це змушує деяких підприємств призупинити свою діяльність. Базисні показники молока в Україні поки що є найнижчими серед країн Європи та світу (табл. 2).

Нині засобом підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних молокопереробних підприємств є система управління якістю, яка базується на економічних методах управління, які передбачають управління економічними показниками якості продукції та витратами на її забезпечення. Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах є підвищення рівня його надою на корову (табл. 3).

Дані табл. 3 свідчать, що підвищення рівня надою молока на корову в сільськогосподарських підприємствах України в 2015 р. сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва молока. У підприємствах I–V груп із підвищенням рівня надою молока на корову відбувалося послідовне зниження собівартості і зростання ціни реалізації 1 т молока, що забезпечило зростання величини прибутку в розрахунку на 1 т реалізованого молока. Така тенденція сприяла підвищенню рівня рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах. У підприємствах I–V груп виробництво молока було прибутковим. Найвищий рівень рентабельності спостерігався у I групі (річний рівень надою – до 3 500 кг) і становив 18,8%, у підприємствах II–V груп рівень рентабельності послідовно підвищується від 2,2% до 16,7%.

Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності молока в сільськогосподарських підприємствах є збільшення концентрації поголів'я корів на фермах (табл. 4).

Концентрація виробництва дає змогу застосувати науково-розроблені технології утримання та годівлі тварин, а також упроваджувати ефективні раціональні технічні засоби для комплексної механізації всіх виробничих процесів, використовувати високопродуктивні породи тварин.

Дані табл. 4 свідчать, що збільшення концентрації поголів'я корів на фермах у сільськогосподарських підприємствах України в 2015 р. сприяло підвищенню економічної ефективності виробництва молока. У підприємствах I–IV груп зі збільшенням поголів'я корів на фермах відбувалося послідовне зниження собівартості та зростання ціни реалізації 1 ц молока. У підприємствах V групи, які мали стадо корів понад 1 500 голів, річні виробничі витрати на корову були меншими порівняно з підприємствами IV групи, що призвело до зниження продуктивності корів та до підвищення повної собівартості 1 т молока. Для дослідження впливу природно-кліматичних умов на виробництво конкурентоспроможної продукції в Україні було проведено групування сільськогос-

Таблиця 2

Базисні показники молока за країнами у 2015 р.

	Україна	Білорусь	Польща	Естонія	Литва	Латвія	Німеччина	Нідерланди	Фінляндія	Нова Зеландія
Жир, %	3,4	3,6	3,7	3,7	3,7	3,7	4,0	4,2	4,2	4,2
Білок, %	3	3	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Джерело: складено за [7]

Таблиця 3

Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства) за рівнем надою молока на корову, 2015 р.

Показник	Групи підприємства за річним надоєм молока на одну корову, кг					Разом
	До 3500	3500-5000	5001-6500	6501-8000	понад 8000	
Кількість підприємств	623	420	316	183	87	1629
Поголів'я корів, тис. гол.	108	107	122	97	55	489
Поголів'я корів на одне підприємство, голів	174	254	386	532	629	300
Виробництво молока, тис. т	269,7	461,0	693,4	691,8	499,4	2615,2
Реалізовано молока, тис. т	240,0	423,8	646,9	651,3	475,2	2437,3
Річний надій на корову, кг	2494	4316	5681	7112	9130	5348
Виробнича собівартість 1 т молока, грн.	3060	3751	3541	3533	3553	3528
Виробничі витрати на корову, грн.	7631	16190	20116	25125	32436	18871
Повна собівартість 1 т молока, грн	3429	4140	3825	4085	4017	3948
Ціна реалізації 1 т молока, грн.	4075	4230	4398	4596	4689	4447
Прибуток на 1 т молока, грн.	645	90	573	512	673	499
Прибуток, всього млн. грн.	154,9	38,1	370,8	333,2	319,6	1216,7
Рівень рентабельності, %	18,8	2,2	15,0	12,5	16,7	12,6

Джерело: розраховано на основі даних статистичної форми № 50-сг

Таблиця 4

Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства) за поголів'ям корів, 2015 р.

Показник	Групи підприємства за поголів'ям корів					Разом
	до 200	201-500	201-1000	1001-1500	понад 1500	
Кількість підприємств	934	472	154	33	36	1629
Поголів'я корів, тис. гол.	84	150	104	39	112	489
Поголів'я корів на одне підприємство, голів	90	318	673	1192	3097	300
Виробництво молока, тис. т	323,7	755,5	657,4	257,6	621,0	2615,2
Реалізовано молока, тис. т	288,6	695,3	612,5	244,1	596,7	2437,3
Річний надій на корову, кг	3835	5035	6340	6551	5570	5348
Виробнича собівартість 1 т молока, грн.	3571	3498	3617	3606	3418	3528
Виробничі витрати на корову, грн.	13695	17609	22934	23624	19034	18871
Повна собівартість 1 т молока, грн.	3914	3840	3989	3898	4067	3948
Ціна реалізації 1 т молока, грн	4009	4339	4510	4661	4631	4447
Прибуток на 1 т молока, грн.	95	500	521	763	564	499
Прибуток, всього млн. грн.	27,5	347,5	318,9	186,3	336,5	1216,7
Рівень рентабельності, %	2,4	13,0	13,0	19,6	13,9	12,6

Джерело: розраховано на основі даних статистичної форми № 50-сг

подарських підприємств за рівнем рентабельності (табл. 5).

Дані табл. 5 свідчать про те, що в 2015 р. майже у 35% із загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом молока, виробництво цієї продукції було збитковим, ними було вироблено 22,3% загального обсягу молока. Основною причиною збитковості виробництва молока у цих підприємствах став низький рівень продуктивності корів (у середньому 4 520 кг) за досить високих виробничих витрат на корову. Рівень рентабельності виробництва молока понад 45% мали 170 підприємств, або 10,8% від загальної кількості підприємств, які займаються виробництвом молока.

Аналізуючи дані табл. 7, можна побачити, що природно-кліматичні умови, концентрація поголів'я на фермах і поглиблення спеціалізації виробництва молока в окремих природно-економічних зонах України впливає на підвищення економічної ефективності виробництва молкосировини.

Ефективність діяльності товаровиробників молока залежить від рівня конкурентоспроможності продукція, яка пропонується споживачам.

Оцінка рівня конкурентоспроможності молкосировини необхідна для прийняття обґрунтованих рішень щодо виробництва та реалізації молкосировини як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, зменшення закупівлі аналогічних імпортованих продуктів та поліпшення товаровиробниками якості та конкурентоспроможності продукції. Високим рівнем конкурентоспроможності виробництва молока відзначаються підприємства, які досягли найвищих індексів конкурентоспроможності від 1,086 до 1,120 (Харківської, Рівненської, Волинської, Полтавської та Черкаської областей) (рис. 3).

Величина індексів конкурентоспроможності графічно являє собою площу багатокутника, радами якого є дев'ять показників (критеріїв) конкурентоспроможності виробництва молока (рис. 4).

Радар конкурентоспроможності виробництва молока було побудовано так: коло ділиться радіальними оцінними шкалами на рівні дев'ять секторів за кількістю критеріїв; у міру віддалення від центру кола значення критерію поліпшується; шкали на радіальних прямих градуюються так, щоб усі значення критеріїв лежали всередині оцінного кола; всі критерії оцінки конкурентоспро-

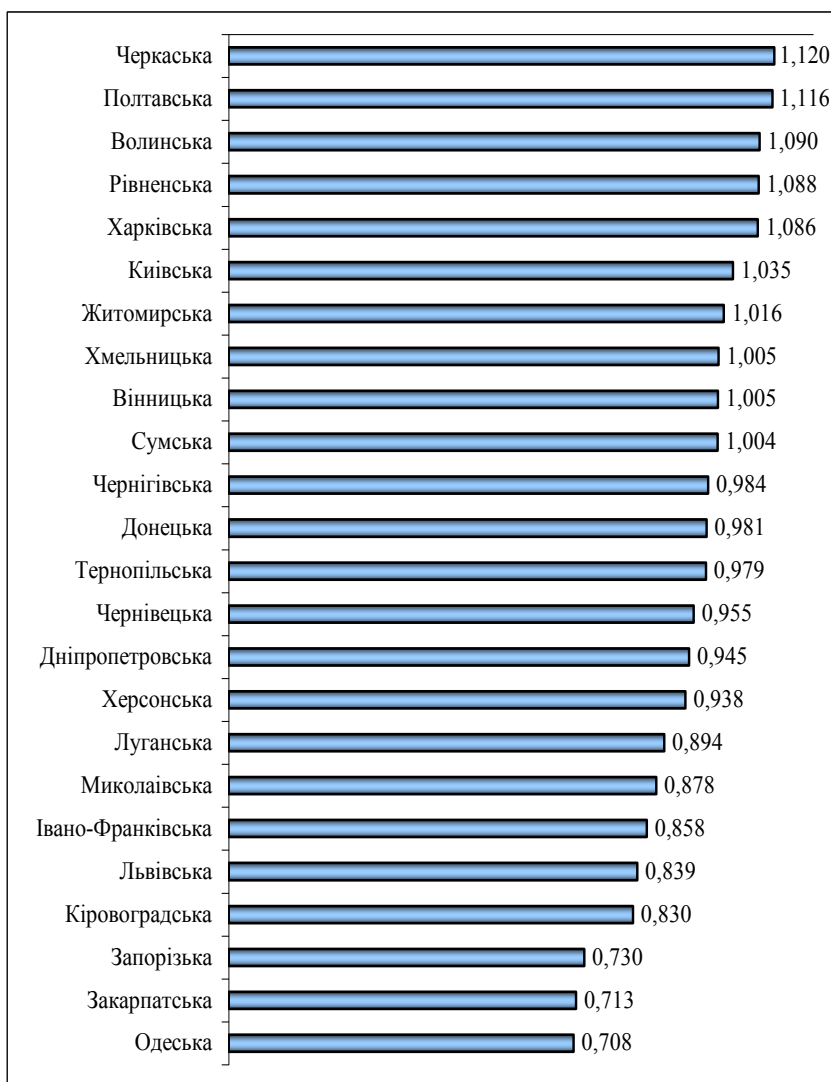

Рис. 3. Рейтинг областей за результатами комплексної оцінки виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами України в 2015 р.

можності молока визначаються за 100-бальною шкалою; показник конкурентоспроможності виробництва молока має значення нижче нормативного, його відсутність – нуль, що співпадає із центром кола.

Висновки. Для підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах необхідно комплексно і системно впроваджувати заходи, які забезпечать підвищення продуктивності корів, високу ефективність галузі та поліпшення якості молочної продукції.

Для підвищення конкурентоспроможності молока товаровиробників України необхідно:

1. розробити та реалізувати заходи щодо гармонізації законодавства у сфері гігієни продуктів харчування та наближення до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга «від лану до столу» 4

2. здійснити імплементацію системи Hazard Analysis Critical Control Point на підприємствах та в органах контролю, а також перевірку мережі державних лабораторій та підготовку до їх акредитації відповідно до стандартів ISO [8]; перейти на сучасні технології утримання корів, доїння і вчасного охолодження молочної сировини; сприяти будівництву та реконструкції великих сучасних молочних комплексів; удосконалювати кормовиробництво та кормову базу;

3. запровадити виробничі, маркетингові та організаційні стратегії, які дадуть змогу суттєво прискорити процес адаптації підприємств до конкурентного середовища;

Таблиця 5

Групування сільськогосподарських підприємств України (включаючи фермерські господарства) за рівнем рентабельності виробництва молока в 2015 р.,%

Показник	Групи підприємства за рентабельністю молока, %					Разом
	до 0	0,1-15	15,1-30	30,1-45	понад 45	
Степ						
Поголів'я корів, тис. гол.	35	26	12	3	5	80
Виробнича собівартість 1 т молока, грн.	4325	3767	3392	2877	3136	3822
Рівень рентабельності, %	-21,0	5,1	20,9	38,6	71,3	0,0
Лісостеп						
Поголів'я корів, тис. гол.	71	89	60	37	54	312
Виробнича собівартість 1 т молока, грн.	4183	3745	3418	3184	2355	3474
Рівень рентабельності, %	-15,3	7,2	20,3	34,9	89,7	15,2
Полісся						
Поголів'я корів, тис. гол.	23	25	18	17	13	96
Виробнича собівартість 1 т молока, грн.	4119	3866	3273	3179	2559	3485
Рівень рентабельності, %	-12,9	4,8	23,7	37,5	64,5	14,8
Україна						
Поголів'я корів, тис. гол.	129	141	90	56	72	488
Виробнича собівартість 1 т молока, грн.	4208	3767	3390	3170	2461	3529
Рівень рентабельності, %	-16,4	6,5	20,9	35,7	83,4	12,6

Джерело: розраховано на основі даних статистичної форми № 50-сг

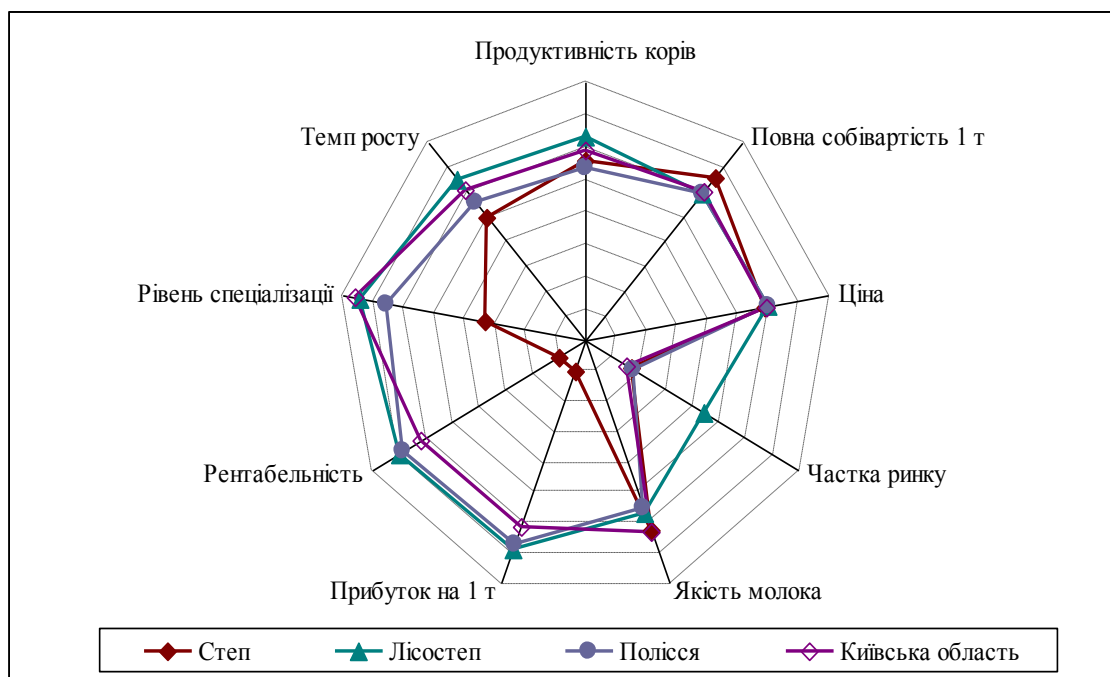

Рис. 4. Багатокутник конкурентоспроможності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах окремих областей України, 2014 р.

Джерело: розроблено авторами

4. сприяти розвитку інтеграційних процесів у молокопродуктовому підкомплексі країни;

5. сприяти кадровому забезпеченню виробників молока, молочної сировини і молочної продукції та поліпшенню професійного рівня їх фахівців;

6. удосконалювати митно-тарифний захист вітчизняних виробників молока та молочної продукції, а також наблизити законодавство нашої країни до європейських стандартів за умов членства України в СОТ, що сприятиме підвищенню ефективності товаровиробників молока за сприяння кооперативів.

Список використаних джерел:

1. Конкурентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : [монографія] / М.М. Ільчук, І.А. Коновал, І.В. Мельникова [та ін.]. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 321 с.
2. Сільське господарство України за 2015 р. : стат. збірник / За ред. Н.С. Власенко. – К., 2016. – 400 с.
3. Закон України «Про молоко та молочні продукти» від 24.06.2004 № 1870-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>.
4. ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://molsouz.org.ua>.
5. Конкурентоспособность молочной продукции [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bio-x.ru/articles/konkurentosposobnost-molochnoy-produkcii>.
6. Тваринництво України : стат. збірник / За ред. Н.С. Власенко. – К., 2015. – 212 с.
7. ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://faostat3.fao.org>.
8. Розвиток ринку молока та молочної продукції в Україні : [монографія] / М.М. Ільчук, О.В. Пащенко, І.І. Андросович. – К. : Аграр Медіа Груп, 2016. – 428 с.

Жарикова Е. Б.
Пащенко О. В.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

НАПРАВЛЕННЯ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МОЛОЧНОГО ПРОИЗВОДСТВА В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Резюме

Исследованы теоретические основы повышения конкурентоспособности производства молока в соответствии с европейскими стандартами качества. На основе проведенных расчетов установлено, что главными проблемами молочного производства в Украине являются снижение качества молока и его недостаточное предложение. Для повышения уровня конкурентоспособности производства молока сельскохозяйственным предприятиям Украины необходимо комплексно и системно проводить мероприятия, которые обеспечат повышение производительности коров, высокую эффективность отрасли и улучшение качества молочной продукции.

Ключевые слова: молоко и молочная продукция, молочное производство, фонд потребления, качество, конкурентоспособность, товаропроизводители.

Zharikova O. B.
Pashchenko O. V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

DIRECTIONS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE DAIRY PRODUCTION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Summary

The theoretical bases of increasing the competitiveness of milk production in accordance with the European quality standards are investigated. The performed calculations established that the milk quality decrease and its insufficient supply are the main problems of the dairy production in Ukraine. For increasing the level of competitiveness of milk production by the agricultural enterprises of Ukraine, it is necessary to carry out complex and systematic measures that will increase the cows' productivity, the milk industry high efficiency, and improvement of the dairy products quality.

Keywords: milk and dairy products, milk production, consumption fund, quality, competitiveness, commodity producers.

УДК 303.222:656.078.8

Зайцева Л. О.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено наявні методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, яка виступає однією з визначальних характеристик ефективності його господарської діяльності. У результаті аналізу широкого спектру підходів сформовано недоліки та рекомендації до застосування систематизованих груп методів. Результатом проведеного дослідження є констатація факту, що наведені методи слід використовувати в комплексі для найточнішої кількісної та якісної оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.

Постановка проблеми. Актуальність визначення рівня конкурентоспроможності та її аналіз є основною запорукою життєдіяльності підприємства та вихідним етапом для розроблення стратегічних альтернатив позиціонування на ринку. В сучасній науковій літературі представлено велику кількість методик щодо оцінки та вимірювання цієї категорії, але нині відсутня загальноприйнята методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, яка була б визнана фахівцями-теоретиками та бізнесменами-практиками абсолютною задовільною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню методичних аспектів оцінки рівня конкурентоспроможності загалом та конкурентоспроможності підприємств зокрема присвячено праці Г. Азоева, П. Забеліна, Ю. Іванова, Ф. Котлера, Ж. Ламбена, М. Портера, Р. Фатхутдінова та інших науковців. Кожен з авторів досліджує діяльність підприємства в умовах конкуренції, здійснює оцінку рівня конкурентоспроможності національної економіки та окремих підприємств, пропонує власну класифікацію наявних методів оцінки, які різняться за своєю суттю, алгоритмами отримання стандартизованих показників та можливістю використання в динаміці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Достовірна оцінка можливостей підприємства, його сильних і слабких сторін дає змогу відпрацювати успішну конкурентну стратегію та визначити положення підприємства на ринку. Досягнення цієї мети можливе лише за наявності оперативної й об'єктивної оцінки рівня конкурентоспроможності. Відсутність уніфікованого підходу, визнаного як науковцями, так і фахівцями-практиками, щодо визначення рівня

конкурентоспроможності підприємства є однією з причин низького рівня управління цим процесом. Це дослідження є актуальним для отримання за короткий час і з найменшими витратами повної та достовірної інформації, яка дасть змогу з мінімальною похибкою об'єктивно, кількісно й якісно оцінити формування й управління конкурентними перевагами підприємства, їх потенціалом.

Мета статті полягає в аналізі наявних методів оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств, систематизації та характеристиці основних груп цих методів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства використовується в процесі стратегічного аналізу і повинна сприяти підвищенню якості процесів, орієнтованих на ухвалення управлінських рішень, для ефективності поточних і майбутніх проектів, програм стратегій і політики. Таким чином, оцінка сприяє виробленню адекватної конкурентної стратегії підприємства, підвищенню ефективності діяльності та результативності роботи підприємства, але проводити її слід непрямо шляхом на основі спостереження за деякою сукупністю вимірюваних ознак, кожна з яких характеризує ті або інші аспекти конкурентоспроможності підприємства [1, с. 36].

Вимірювання конкурентоспроможності підприємства дає змогу встановити чинники, що впливають на неї, усвідомити, що її показники можуть бути надійним інструментом (хоча й не єдиним) дослідження стану та перспектив розвитку діяльності підприємства [2].

Оцінка конкурентоспроможності підприємства передбачає розрахунок комплексу показників, що характеризують різні боки діяльності підприємства,